

Dybin viz Tibinus

Viktor Dyk

* 31. 12. 1877 Pšovka (Mělník-P.)

† 14. 5. 1931 Lopud (Jugoslávie)

Básník, prozaik a dramatik, kulturní a politický publicista, divadelní a literární kritik, překladatel z francouzštiny a němčiny. V rámci mladší vlny generace 90. let vyhraněně ideologický autor, jemuž se ústředním zážitkem stala realita porobeného národa. Dílo, charakteristické slohem strohé symbolické zkratky, uplatnilo svůj ústřední motiv sváru mezi ideálem a skutečností nejdokonaleji v poezii (politické a intimní lyrice, epických skladbách); konflikt traktoval D. vyhraněně buď jako tragik mravního heroismu, buď jako ironický či satirický polemik.

Otec, jehož rod pocházel z jižních Čech, byl ředitelem mělnického panství knížete Jiřího z Lobkovic; bratr Ludvík (1875—1925) byl činný žurnalisticky, synovec Viktor Kripner, syn záhy zemřelé sestry Hedviky, publikoval několik básnických sbírek. V Mělníku, kde blízká národnostní hranice česko-německá (u Liběchova) ho od mládí učinila zvlášť vnímavým pro národnostní otázku, žil D. jen do 1888, od té doby v Praze (napřed na Malé Straně, od 1904 na Vinohradech). Studoval gymnázium v Žitné ulici (dějepisu ho učil A. Jirásek). Vlivem bratra Ludvíka, studenta téhož gymnázia a příslušníka pokrokářského hnutí, se začal zajímat o veřejné a literární dění, na němž se pak aktivně podílel po celý život zejména spolkovou činností (1896—97 v literárním a řečnickém spolku Slavia, 1897—99 v Intimním volném jevišti, od 1902 v Kruhu českých spisovatelů, od 1903 v literárním odboru Umělecké besedy). Po maturitě (1896) posluchoval práva (1900 absolutorium). Politické události 2. pol. 90. let (1897: pád Badeniho vlády a omezení tzv. jazykových nařízení, prosincové národnostní bouře a stanné právo, reakce českých sociálně demokratických poslanců proti státoprávnímu ohrazení mladěčechů) natrvalo ovlivnily jeho ideologickou orientaci

a staly se zároveň trvalým inspiračním zdrojem jeho beletrie (o tom v kn. *Ovzduší mých studentských románů, Vzpomínky a komentáře*). V roce své judičiální zkoušky (1905) se definitivně rozhodl pro dráhu svobodného novináře a literáta. Od 1907 redigoval Lumír (do jehož okruhu patřila většina jeho nejbližších přátel, jako např. H. Jelínek, J. Kamper, R. Medek, F. Skácelík), od založení (1907) úzce spolupracoval s Vinohradským divadlem, 1910—14 působil jako redaktor Samostatnosti, listu státoprávně pokrokové strany, do níž 1911 vstoupil a za níž také téhož roku ve vinohradském volebním okrese neúspěšně kandidoval ve volbách do říšské rady (srov. *Prohrané kampaně*); záhy se stal důsledným stoupencem „katastrofálního“ řešení české otázky, počítajícího s násilným odtržením od rakouské monarchie při využití příznivé konstelace sil ve světové politice. Po vypuknutí války se stal členem nejužšího vedení strany, jednal s T. G. Masarykem o formách zahraniční akce na podporu české věci, pro níž měl pracovat v emigraci, nakonec však z jeho odchodu sešlo (srov. *Vzpomínky a komentáře*). Po zastavení Samostatnosti se 1915—16 z existenčních důvodů věnoval překládání her pro Vinohradské divadlo. Od konce 1915 byl na svobodě vyšetřován „pro úmysl popouzet tiskem k nenávisti a opovržení ke státní správě“, a to kvůli alegorické próze *Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova*, otiskované na pokračování v Lidových novinách (srov. předmluvu k vyd. 1923). Když už se zdálo, že od žaloby bude upuštěno, byl D. 20. 11. 1916 zatčen pro velezradu v tzv. aféře prof. Štěpánka. Od 15. 12. byl vězněn v posádkovém vězení vídeňském (srov. *Tichý dům*); zde překládal francouzské prokleté básníky a psal poezii, mj. slavnou báseň *Země mluví*, odtud poslal též svůj podpis pod květnový manifest spisovatelů. 27. 5. 1917 byl pro nedostatek důkazů propuštěn s tím, že se vyšetřování povede dále na svobodě. Stal se členem spisovatelské rady a obnovil svou publicistickou činnost; od 22. 10. 1917 pracoval jako redaktor Národních listů, přispěl několika texty do Bassových Letáků. Po marném úsilí o zřízení tzv. spojené státoprávní demokracie se v únoru 1918 zúčastnil založení pravicové strany národně demokratické, za níž se pak po 28. říjnu stal poslancem Národního shromáždění, od 1925 senátorem (členem branného výboru); ve své politické

praxi působil polemicky proti tzv. hradní politice a jako osobní oponent prezidenta Masaryka. 1928 se po sedmadvacetileté známosti oženil se spisovatelkou a novinářkou Zdenkou Háskovou. Jeho zahraniční cesty vedly do Německa (1899, 1906), Francie (1909, 1923), Polska a Litvy (1922) a Jugoslávie (1928, 1931). Raněn srdeční mrtvicí, zahynul při koupání v moři v zátocě ostrova Lopud u Dubrovníku. S poctami byl převezen do Prahy a pohřben na Olšanských hřbitovech.

Ačkoli D. naturel byl lyrický a jeho poezie ovlivňovala a umělecky předčila práce prozaické i dramatické, vytvářely všechny žánrové složky D. díla pevnou jednotu. Tato jednotu byla dána už základním tvůrčím impulsem, který také z D. činil autora povýtce ideologického: jeho stálou potřebou bojovně se konfrontovat s českou současností; evokoval-li D. přesto i rozmanité úseky historie národní nebo evropské, pak jen proto, aby s jejich pomocí osvětloval aktuální domácí situaci. Takovýto autorský profil významně spoluvytvářela doba D. literárních začátků, národnostními konflikty vypjatá 2. pol. 19. stol., s níž se pak D. ustavičně vyrovnával zejména v próze (nedokončená tetralogie *Akta působení Čertova kopyta, Prsty Habakukovy, Můj přítel Čehona*) a kterou odmítal jako dobu zrazených ideálů a zbabělých kompromisů s přízemní realitou. Nesoulad ideálu a reality se vůbec stal doživotním leitmotivem D. tvorby; potřeba ideálu jako vůdčí životní síly byla u D. absolutizována a nerušila se ani naplněním jednotlivého snu, ani deziluzí ze snu jen planého. Dekadence z konce století poskytla mladému lyrikovi oporu pro sugerování dobové mdloby a imorality i pro výraz individualistického opovržení maloměšťákem a davem; symbolismus 90. let poskytl D. tvorbě stylové východisko, z něhož se postupně vyvinul D. osobitý sloh charakteristický především strohým členěním textu na symbolické zkratky, lakonickou pointovaností a strukturní citátovostí (přejímáním a adaptací cizích námětů, motivů a výroků), pro niž bývá nazýván poeta doctus. D. tvorba dramatických stětů a vyhraněných stanovisek rozestupovala se ve všech pěstovaných žánrech od dvou větví podle toho, zda autor zpodoboval dialektiku ideálu a skutečnosti v rovině existenciální, nebo společenské. Práce prvního druhu vyznívají tragicky nebo baladicky; smrti jako největšímu protivníku jedincova

naplňování životního ideálu čelí se v nich mravním heroismem (např. ve sbírkách *Noci chiméry, Domy, Devátá vlna*, v básnické skladbě *Zápas Jiřího Macků*, v novoklasicistní novele *Krysař*, v tragédii *Zmoudření Dona Quijota*). V pracích účtujících adresně s bezprostřední politickou i literární situací přicházel ke slovu D. ironik, satirik, pamfletik a parodista, kritik národního charakteru, polemik s českoobratrským neodpíráním zlu, slovanskou oblomovštinou a konformismem (např. ve sbírkách *Satiry a sarkasmy, Pohádky z našť vesnice, Prohrané kampaně*, v povídkách *Příhody*, v románu *Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova*, v historickém dramatu *Posel* a v komedii *Onďřej a drak*). Jedinou zásadní proměnou prošla D. tvorba začátkem 10. let; byla vyvolána autorovým programovým přerodem z „bořitele“ v „stavitele“ (s tím souvisel i D. vstup do praktické politiky) a stala se nejvladnějším smyslem novely *Krysař* a básnické skladby *Giuseppe Moro*. Přesvědčení o neuskutečnitelnosti ideálu v nízké realitě ústilo u raného D. v adoraci spontánní individualistické vzpoury a absolutní negace. Proti tomu „zmoudřelý“ D. uznal nezbytí uskutečňovat ideál i v bedných poměrech a třeba nejmenšími činy a pojal jej jako povinnost dostát nadobornímu úkolu. Právě tato proměna umožnila pak za války vznik D. působivě politické lyriky. Sbírký tzv. *Válečné tetralogie*, rostoucí ze ztotožnění básníkova osudu s osudem národa zápasícího o samostatnost, staly se tak vrcholným básnickým projevem D. nacionalismu, založeného na představě národa jako jednoty mravně závazných hodnot daných i utvrzovaných historickou tradicí. Oběma základním postojům D. poezie odpovídala i dvojí orientace D. překladů francouzské lyriky: postoji negujícímu odpovídal zájem o prokleté básníky (Baudelaire, Corbière, Desbordes-Valmore, Verlaine), postoji usilujícímu aktivně utvářet společenské poměry zájem o V. Huga.

PSEUDONYMY, ŠIFRA: Peterka (Moderní revue 1901–02), R. Vilde, Viktor Souček (do maturity 1896); V. D. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach na rok 1900 (1900); Almanach secese (1896); Cesta (od 1918); Časopis pokrokového studentstva (od 1901); Červen (1918); Čes. demokracie (od 1917); Demokrat (od 1920); Fronta (od 1927); Hlas národa (od 1901); Květy (od 1908); Lid. noviny (od 1909); Lit. rozhledy (od 1925); Lumír (1898–1930; 1909 stať Poezie revoluční a v jejím rámci překlady francouz-

ské poezie, 1914 aktovka *Devátá noc* a hugovská stať *Básník a politika*, 1919 překlady francouzské poezie v článku G. Picarda *Spisovatelé francouzští padlí na poli cti*, 1928 *Z vězeňského deníku*; posmrtně 1932 románové torzo *Podmoráň*, napsané asi 1906, a *Zápisky z vídeňského vzezení o literární práci*; *Máj* (od 1902); *Mladý národ* (od 1929); *Moderní revue* (od 1896); *Moderní život* (od 1903); *Národ* (od 1917); *Nár. demokracie* (od 1922); *Nár. listy* (1917–31); *Nár. osvobození* (od 1924); *Nebojsa* (od 1918); *Neodvislost* (od 1917); *Niva* (od 1896); *Nové Čechy* (od 1918); *Nový kult* (od 1900); *Obzor literární a umělecký* (od 1901); *Pokroková revue* (od 1905); *Přehled* (od 1903); *Radikální listy* (od 1900); *Rozhledy* (od 1896); *Samostatnost* (1910–14); *Sever a východ* (od 1928); *Sobota* (od 1930); *Srdce* (od 1902); *Studentské směry* (od 1901); *Studentský sborník* (od 1896); *Světovzor* (od 1895); *Šibeničky* (od 1906); *Topičův sborník* (od 1916); *Večery Lid. novin* (od 1911); *Vesna* (od 1896); *Vlajka* (od 1928); *Volné směry* (od 1896); *Země* (od 1919); *Zítřek* (od 1921); *Zlatá Praha* (od 1900); *Zvon* (od 1917). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie a práce o literatuře*: *A porta inferi* (BB 1897); *Síla života* (BB 1898); *Marnosti* (BB 1900); *Stud* (P 1900); *Tragikomédie* (DD 1902, rozšř. vyd. 1922; z nich Pomsta prem. 1896, pseud. R. Vilde, 1. část *Odchodu prem.* 1901); *Buřiči* (BB 1903); *Hučí jez a jiné prózy* (1903; próza *Epizoda Tacitova* je fragmentem románu *Sláva Čertova kopyta*, zamýšleného jako 1. díl nedopsané tetralogie *Akta působnosti Čertova kopyta*); *Konec Hackenschmidův* (R 1904, 3. díl tetralogie); *Satiry a sarkasmy* (BB 1905); *Milá sedmi loupežníků* (B 1906); *Prosinec* (R 1906, 2. díl tetralogie); *Epizoda* (D 1906, i prem.); *Smuteční hostina. Premiéra* (DD 1906); *Smuteční hostina prem. 1906, Premiéra prem. 1905*; *Posel* (D 1907, i prem., změn. vyd. 1922, 1. díl zamýšlené a neuskutečněné dramatické trilogie); *Píseň o vrbě* (PP 1908); *Pohádky z naší vesnice* (BB 1910); *Giuseppe Moro* (B 1911); *Příhody* (PP 1911); *Zmoudření Dona Quijota* (D 1913, prem. 1914); *Prohrané kampaně* (BB, volební protokoly, 1914); *Veliký mág* (D 1914, prem. 1915); *Lehké a těžké kroky* (BB 1915, rozšř. vyd. 1927, 1. díl *Válečné tetralogie*); *Krysař* (P 1915); *Zápas Jiřího Macků* (B 1916); *Noci chiméry* (BB 1917); *Anebo* (BB 1918, 2. díl *Válečné tetralogie*); *Zvěrstva* (D 1919, i prem.); *Ondřej a drak* (D 1920, prem. 1919); *Okno* (BB 1921, 3. díl *Válečné tetralogie*); *Pan poslanec* (BB 1921, čas. 1912–13); *Tichý dům* (P 1921); *Revoluční trilogie* (DD 1921); *Ranní ropucha prem. 1908, Figaro prem. 1917, Porážení prem. 1911*; prem. celku 1917); *Poslední rok* (BB 1922, 4. díl *Válečné tetralogie*); *Podél cesty* (BB 1922); *Zlý vítr* (PP 1922, psáno 1905); *Tajemná dobrodružství Alexeje Iványče Kozulinova* (P 1923; neúplně čas. 1915, dopásno 1922; dvě původní zkonfiskované kapitoly, po 1915 ztracené a autorem pro knižní vydání nepoužité, až posmrtně in Lumír 1931–32); *Prsty Habaku-*

kovy (R 1925); *Můj přítel Čehona* (P 1925); *Domy* (BB 1926); *Děd* (P pro ml., 1927, upravený prolog románu *Děd Václav Šaroch*); *Vzpomínky a komentáře* (2 sv., 1927); *Zpěvy v bouři* (BB 1928); *Holoubek Kuzma* (P 1928, čas. 1918); *Soykovy děti* (R 1929); *Napravený plukovník Švec* (D 1929); *Devátá vlna* (BB 1930, rozšř. vyd. 1931); — posmrtně: *Zapomnětlivý* (D 1931, i prem.; část hry čas. 1919); *Ovzduší mých studentských románů* (přednáška, 1931); *Děd Václav Šaroch* (R 1932, 1. díl zamýšlené trilogie *Děs z prázdná*, psáno od 1907; ed. A. Novák, J. O. Novotný); *Stará galerie* (BB 1933, ed. V. Kripner); *Mladost* (PP 1933, ed. Z. Hásková); *Kruté dítě* (D 1933, ed. Š. Jež, 1. akt čas. 1910); *Literatura a společnost* (přednáška, 1934); *Povídky Emila Šarocha* (1935, zlomky kn. *Vnuk Emil Šaroch*, 2. dílu zamýšlené trilogie *Děs z prázdná*, částečně publik. 1912–15, ed. A. Novák). — *Překlady*: A. Capus: *Slečinka z pošty* (1911); G. d'Annunzio: *Animal triste* (1912, s A. Procházkou); O. Hansson: *Zlaté mládí* (1916, s K. Kamínkem); — posmrtně: *Francouzská poezie nové doby v překladech V. Dyka* (1957, usp. K. Čechák). — *Ostatní práce*: *O Balkánu a o nás* (politická brožura, 1913; vyd. 1912 konfiskováno); *Výlety páně Broučkovy* (libreto pro operu L. Janáčka na námět Sv. Čecha, *Videň 1920*, s F. S. Procházkou); *Inter arma* (publicistika z 1914–18; 1928); *Ad usum pana prezidenta republiky* (1929); — posmrtně: *Československá národní demokracie* (přednáška, 1931); *O národní stát* (politická publicistika z 1917–31; 7 sv., 1932–38 ed. J. O. Novotný). — *Výbory*: *Vybraná lyrika* (1912, usp. autor); *Básně* (1931, usp. autor); *Výpravná próza* (1936, usp. J. O. Novotný); *Básně* (1955, usp. V. Závada); *Opustíš-li mne, nezahynu* (1956, usp. F. Buriánek); *Zapomenuté básně* (1957, usp. J. Hautf); *Krysař a jiné prózy* (1957, usp. V. Justl); *Opustíš-li mne ...* (1973, usp. V. Závada); *Dobré slovo příštím* (1982, usp. E. Petiška). — *Souborná vydání*: *Spisy V. D.* (nakl. F. Topič, 1918–24, 7 sv.); *Spisy V. D.* (nakl. Fr. Borový, 1938–42, 7 sv., ed. A. Novák); *Spisy V. D.* (nakl. Fr. Borový, 1947–49, 3 sv., ed. A. Grund). ■ **SCÉNICKY.** *Hra*: *Devátá noc* (1921). — *Překlady*: K. Sternheim: *Snob* (1915); M. van Vryndt: *Hloupá Dorka* (1915); J. W. Goethe: *Sourozenci* (1916); A. de Musset: *Slon* (1916); A. Strindberg: *Opojení* (1916). ■ **KORESPONDENCE**: *Z pohlednic adresovaných paní MUDr. B. Nevšímalové* (z 1922–31), *Lumír* 1931/32; *Z dopisů V. Dyka H. Jelínkovi* (z 1907–28), *Lumír* 1937/38; *Z Dykové-Háskové: Nedokončený dopis V. Dyka R. Keploví* (z 1906), *Lumír* 1937/38; *Korespondence L. Janáčka s libretisty Výtětů Broučkových* (1950, ed. A. Rektorys); *V. D., S. K. Neumann, bratři Čapkové: Korespondence z let 1905–1918* (S. K. Neumannovi z 1910–18; 1962, ed. S. Jarošová, M. Blahynka, F. Všetická). ■ **REDIGOVAL časopis**: *Lumír* (1907–31; 1907–10 s J. Vlčkem, 1910–1911 s J. Kamperem, 1911–12 sám, 1912–22 s H. Jelínkem,

1922–28 s H. Jelínkem a F. Skácelíkem, 1928–31 v rámci red. kruhu); *almanachy*: Almanach na rok 1900 (1900, s K. Kamínkem a A. Procházkou), Studentský almanach (1904, s J. Krejčím); *sborník*: Prémie Umělecké besedy na rok 1908 (1908, s J. Kamperem). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: L. K. Hofmana Sebrané spisy 2. Spisy smíšené (1905, s J. Glücklichem a K. Krotou); Nová česká poezie (antologie, 1907, s A. Novákem); Výbor ze spisů V. Hálka (1923, se Š. Ježem a F. Skácelíkem). ■

BIBLIOGRAFIE: J. O. Novotný: Soupis časopiseckých prací V. D. (1895–1909), Lumír 1927/28; N. Gajerová, P. Kučera in Z. Myšička: V. D. (1971). ■ LITERATURA: K. H. Hilar: V. D. Esej o jeho ironii (1910); J. Hajšman: V. D. v domácím odboji (1931); A. Hartl: O politickém básníku (1931); M. Rutte: V. D. (1931); sb. Rodný kraj v životě a díle V. D. (1934, usp. J. Stáhlík); H. Jelínek: V. D. (1932); A. Novák: V. D. (1936); E. Janský: Mládí v díle V. D. (1937); Katalog výstavy Život a dílo V. D. (1948); Z. Myšička: V. D. (1971). ■ J. Karásek: V. D., in Impresionisté a ironikové (1903); A. Procházka: V. D., in České kritiky (1912); O. Fischer: V. D., in K dramatu (1919); J. Laichter: Generace devadesátých let v románech V. D., in Uměním k životu (1919); K. Sezima: Sebeironie zrazeného srdce, in Podobizny a reliéfy (1919); P. M. Haškovec: V. D. překladatel, Lumír 1927/28; M. Hýsek: V. D. jako literární kritik, Lumír 1927/28; J. O. Novotný: V. D. a prosinec 1897, Cesta 1927/28; M. Rutte: Dramatik deziluzionismu, Lumír 1927/28; P. Fraenkl: Mladistvá lyrika V. D., Sever a východ 1928; V. Jirá: Rýmové umění V. D., Lumír 1930/31 → O smyslu formy (1946); Lumír 1930/31, č. 9 (smuteční číslo); F. X. Šalda: V. D., básník a politik, ŠZáp 1930/31; J. Fučík: Rytíř V. D., Tvorba 1931; J. Malý: Politické začátky V. D., Nové Čechy 1931; Dykův archiv in Lumír 1931/32; A. Novák: V. D. a O. Březina, Lumír 1931/32 + Problém smrti v poezii V. D., Lumír 1931/32; P. Buzková: Drama V. D., in České drama (1932); A. Veselý: V. D. dramatik, Lumír 1932/33; F. Kropáč: K estetice básnického díla V. D., Lumír 1933/34; F. X. Šalda: Několik myšlenek na téma básník a politika, ŠZáp 1933/34; F. Kropáč: Metafora a metonymie v básnickém díle V. D., Lumír 1934/35; K. Krejčí: Bourgetův Žák a Hackenschmid, Lumír 1935/36 → Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975); A. Veselý: O D. próze, Lumír 1936/37; V. Lišková: Kniha D. povídek, LidN 8. 1. 1939 + Znovu D. Krysař, LidN 8. 5. 1939, obojí → Posmrtný odlitek z prací Věry Liškové (1945); M. Rutte: Na hranici země a času, in Mohyly s vavřínem (1939); J. Müldner: Neznámá kniha V. D. čili O velikém smutku A. Procházky, Zvon 1939/40; A. Pražák: Za V. D., in Míza stromu (1940); V. Bitnar: V. D. a Katolická moderna, sb. Kruh (1941); J. B. Čapek: V. D. básník, in Záření ducha a slova (1948); A. Grund: V. D., Kytice 1948; B. Polan: Válečná tetralogie Dykova, Nový život 1950 → Život a slovo (1964); A. M. Píša:

Poezie V. D., in V. D.: Básně (1955) → Stopami poezie (1962); B. Polan: Průřez básnickým dílem V. D., NŽ 1956 → Život a slovo (1964); V. Justl: O V. D., in V. D.: Krysař a jiné prózy (1957); V. Forst: Předválečná satira V. D., sb. O české satíře (1959); M. Jirásková: Několik poznámek k D. Válečné tetralogii, ČLit 1963; M. Lukeš: Dykovo drama, in V. D.: Zmoudření Dona Quijota – Krysař (1964); A. M. Píša: Tragický ironik V. D., in Stopami dramatu a divadla (1967); Z. Adamová: Pověst o krysaři, ČLit 1968; F. Buriánek in Generace buřičů (1968); T. Vojtěch: V. D. a těšínská krize v letech 1918–1920, SISb 1971; V. Závada in V. D.: Opustíš-li mne... (1973) → Krajina a lidé mého srdce (1975); J. Opeřelík: Dvě dykovské marginálie, ČLit 1974; A. Hájková: Pomsty individualistovy, ČLit 1977; J. Mourková: Poslední romantik, Lit. měsíčník 1977, č. 10; Š. Vlašín in V. D.: Anebo a jiné básně (1980).

jo

Josef Dýma

* 13. 3. 1882 *Náměšť nad Oslavou*

† 2. 8. 1933 *Praha*

Žurnalista a povídkář, překladatel ruské i francouzské beletrie.

Po absolvování reálky v Brně (mat. 1902) tam začal navštěvovat vysokou školu technickou, ale studií brzy zanechal a šel k novinám. Před válkou pracoval jako redaktor v pokrokových a protiklerikálních listech: od 1904 v brněnské Moravské orlici, po čase v olomouckém Pozoru, od 1912 v Zájmech Slovače vydávaných v Uherském Hradišti. Hned začátkem války narukoval na ruskou frontu, už 24. 8. 1914 padl do zajetí a byl internován v zajateckých táborech v Turkestánu. Ještě jako zajatec začal v Taškentě 1915 organizovat československý odboj a přispívat do petrohradského Čechoslováka, od června 1916 působil v Kyjevě ve Svazu spolků československých na Rusi (zejména v jeho tiskovém orgánu Zprávy) a krátce v redakci Čechoslovana, odkud koncem roku pro organizační neshody vystoupil; působil dále jako neúnavný emisar československých legií a redaktor legionářských časopisů (1918